Nr. 2. דאס Rok I.

יידישע ווארט

דעמאָקראטישעס וואָכענבלאטט
פיר פאָליטיק, ליטעראטור אונד יידישע אנגעלעגענהייטען

Słowo Żydowskie

אינסעראטע בילליגסט.
פערלאבונגס־ אונד
האכצייטס־אנצייגען 1 K
גראטולאציאנען 50 h.
Adresse:
Redaktion
„Das jüdische Wort“
in CHRZANOW.

אבאננעמענט:
פירטעליעהריג — .3 K
האלביעהריג — .5 „
גאנציעהריג — .10 „
פיר'ס אויסלאנד — .1[illegible] „
פעראיינע אונד קולטוס־
קאנצלייען 20% נאכלאסס

קרשאנוב, פרייטאג 30 יוני תרס"ה.

Chrzanów, 30. czerwca 1905.

שוועדען אונד נאָרוועגען.

דער בעריהמטע געלעהרטע נאנזען דער וועהרענד זיינער שטודיענרייזע אין נארוועגען דיא דארטיגען פערהעלטניססע גרינדליך קעננען געלערנט האט, מאכט איבער דען יעטצטיגען שוועדיש־נארוועגישען קאנפליקט פאלגענדע בעמערקונגען:

דיא אללגעמיינע מיינונג דאסס נארוועגען איינער דער יינגסטען שטאאטען איראפא'ס זייא, ווידערשפריכט גאנץ אונד גאר דער ווירקליכקייט. אים געגענטייל נארוועגען וואר שאן אים IX יאהרהונדערט איין זעלבסטשטענדיגער שטאאט דער אויף שטארקען גרונדזעטצען בערוהענדע רעגיערונג בעזאסס, וועהרענד נאך שוועדען אין פיעלע ווינציגען קעניגרייכע געטיילט וואר. דיא נארוועגען ווארען איין זעעמענישעס אונד אנזיעדלערישעס פאלק, דיא אמעריקא ענטדעקטען, אסט־איראפאישע שטאאטען אונד רוססלאנד גרינדעטען. אלס זיא אים XIV יאהרהונדערט אין קאלמאר איינע „אוניאן“ מיט שוועדען אונד דענעמארק אבגעשלאססען האטטען, ווארען זיא דאמאלס פאן איזהרען בונדעסגענאססען איינע אונאבהענגיגע נאציאן. דיא שוועדען דערען אריסטאקראטישע עלעמענטע יעגליכער רעגיערונג אונד דינאסטיע ווידערשטרעבענד ווארען, לעזטען שאן אים XV יאהרהונדערט דיעזען בונד אויף. דאגעגען דיא נארוועגען, דיא קיינע אריסטאקראטיע בעזאסס, ווארען אינפאלגע איהרער איינהייטליכען בויערנקלאססע יעדער רעגיערענדע דינאסטיע צוגעטאן אונד אויך דער פעראייניגונג מיט דענעמארק ביז 1814 טרייא געבליעבען. דער בונד נארוועגענס מיט דענעמארק, גאלט דען ערסטען אלס שוטץ פאר דען גייציגען שוועדען, דיא זיך דאמאלס צו איינעם גראססשטאאטע עמפארהעבען וואללטען.

אם אנפאנג דעס XIX יאהרהונדערטס ערליטען דיא שוועדען פאן דען רוססען איינע גראססע ניעדערלאגע, זא דאסס איהרע מאכט אונד שטעללע גאנץ ערשיטטערט וואר. יעצט ערסט קאמען דיא שוועדען צור איינזיכט, דאסס נור איין פערבינדניסס מיט נארוועגען קאננטע זיא אויף דיא פיססע שטעללען. אום דיא זא וויכטיגע לעבענס־פראגע צו פערווירקליכען האט דאמאלס דער נייגעוועהלטע שוועדישע קעניג בערנאדאטי איינען גאנץ אנדערען וועג איינגעשלאגען, אונד צוואר ער האט דעי בעריהמטען פראנצעזישען קעניג נאפאלעאן I פעראטען מיט זיינען גרעססטען פיינדען זיך פעראייניגט אונד אונטער איהרעם שוטצע אם 14 Januar 1814 דענעמארק איבערפאללען אונד דיא נארוועגען צור קיעלער איבעראיינקונפט געצוואונגען, אונד דער נארוועגישע טראן ווארדע דעם שוועדישען קעניג איבערגעבען. דיעזער געוואלטאקט געשאה וויעדער דעם וויללען דער נארוועגישען נאציאן, דיא דאגעגען פראטעסטירטע, אבער ערפאלגלאז. נארוועגען וועהלטע זאפארט איינען קעניג, דער שוועדען קריעג ערקלערטע. נאך 14 טעגיגעם קאמפפע קאם בערנאדאטי צור איבערצייגונג, דאסס פיר איהן גינסטיגער וועהרע, דיא נארוועגען אים וועגע איינעם אויסגלייכעס פיר זיך צו געוויננען, אונד זא קאם עס אם 14 אויגוסט ד. י. צו איינעם פערגלייך. עס ווארדע

דער נארוועגישען נאציאן איינע פאללע אונאבהענגיגקייט אונד אבערהערשאפט אנערקאננט.

דיעזעס פערבינדניס האט אבער דען שוועדען ניכט געשמעקט, דא זיא אין דען נארוועגען איין פאן זיך אבהענגיגעס פאלק האבען וואללטען, אונד דאס וואר דער הויפטגרונד, דאסס דיעזע 2 נאכבארפעלקער קיינע אינטימען פערהעלטניססע פיהרען קאננטען. דער שוועדישע קעניג קארל האט זיך בעשטרעבט דיא נארוועגישע קאנסטיטוציאן צו בעשרענקען, דיא נארוועגען ווארדען פאן דען שוועדען אין יעדער הינזיכט אונטערדריקט אונד קאננטען מיט קיינעס שטאאטע פערבינדניססע שליעססען. דיא גראסס־שוועדישע־יונקער־אריסטאקראטישע פארטייא שטרעבטע דיא נארוועגישע קאנסטיטוציאן צו איהרען גונסטען צו ענדערן אונד ניטצטען נור דען ליעבלינגען נארוועגענ'ס אין שוועדען אויס אונד וועהרענד דער גאנצען צייט ווארדע ווידער דאס נארוועגישע העער נאך דיא פלאטטע פערגרעססערט. אלס אים יאהרע 1895 דיא קאנסולאר־אנגעלעגענהייט נארוועגענ'ס געשפאננט וואר, אייססערטען זיך דיא שוועדען, דאסס מאן דיא נארוועגען מיט געוואלט צור נאכגיעביגקייט צווינגען מוסס. דען יעצציגען קאנפליקט האט עבען דיא קאנסולאר־אנגעלעגענהייט הערפארגערופען. נארוועגען ווארדע פאם שוועדישען אויסווערטיגען מיניסטער פערטרעטען, דער אבער פאר דעם סטארטהינג (לאנדטאג) ניכט פעראנטווארטליך וואר. דאס האט דיא נארוועגען געקרענקט איבערהויפט אלס איהר האנדעל דאדורך געשטערט ווארדע.

דיא פאם יאהרע 1885 קאנסטיטוציאנס־אבענדערונג האט דעם שוועדישען פארלאמענטע דיא קאנטראללע איבער דאס אויסווערטיגע אמט איבערגעבען, דאגעגען דען נארוועגען יעגליכען אנטייל אין דער קאנטראללע פערווייגערט.

דאס מיניסטעריום באסטרעם האט אים יאהרע 1904 דיא ענדגילטיגע קריזיס הערפארגערופען אינדעם עס דען קעניג אסקאר II בעאיינפלוססטע דען ענטשלוסס דעס נארוועגישען לאנדטאגעס — סטארטהינג — דער בעשלאססען האט אין נארוועגען איינע סעפאראטע קאנסולאר־פערטרעטונג איינצופיהרען, ניכט צו גענעהמיגען. דאס האט דיא נארוועגען פעראנלאססט אסקאר II צו דעטראניזירען אונד איינע סעפאראטע רעגיערונג אויפצושטעללען.

אב דיעזע שיידונג נארוועגענ'ס פאן שוועדען אהנע בלוט־פערגיעססען פערווירקליכט ווערדען ווירד, לעססט זיך נאך יעטצט ניכט פאראויסזעהען.

איין ערצבישאף אונד יודען:

עס פערדיענט אין וויטערען קרייזען בעקאננט צו ווערדען, אין וועלך שאנעם איינפערנעהמען דיא פערשיעדענען קאנפעססיאנען דער שטאדט באמבערג לעבען. דיא פערזאנליכקייט דעס נייען ערצבישאפס, דעס האכווירדיגען העררן דר. פריעדריך פהיליפפ אלבערט בירגט דאפיר, דאז דער פריעדע אויך פערנער געוואהרט בלייבע. ביא זיינעם איינצוג אין דער שטאדט שפראך דערזעלבע דען שטאדטפערטרעטערן, אונטער דענען זיך אויך איין איזראעליט בעפינדעט, איניגען דאנק פיר דען הערצליכען עמפפאנג אויס אונד פיגטע הינצו: „מיט איינעם הערצען פאלל פריעדען אונד ליעבע קאממע איך

דיא אונגליקליכען.

עס וואר אן איינעם יונטאג. עס שיען אלס וואללטע דיא זאננע ערבארמונגסלאז מיט איהרער אונגעהייערער גלוט דיא גאנצע נאטור פערניכטען. ניעמאנד קאננטע איהרער פערפאלגונג ענטגעהען. יעדער טראכטעטע, זיך פאר דיעזער שרעקקליכען היטצע צו שיטצען אים דען אטהעם פאנגען צו קעננען.

עבען אין דיעזער פיינליכען היטצע זאסס רחל אים קליינען ציממערכען, דאס קיכע, שלאף, שפייזעצימער אונד סאלאן פערטראט. ביא דער מאשינע אונד ארביטעטע ראסטלאז דיעססען אונגעאכטעט, דאסס דער שווייסס פאן איהרער שטירן היפיג ראללטע. פאן צייט צו צייט פערנעהמען וויר איבער דעם געקלאפפער דער מאשינע דיא לייזען טענע איינעס טרוריגען ליעדעס, וויא איהר לעבען טרויריג וואר. אינצווישען אונטערבראך זיא דיא ארביט אונד זאגטע: מיטטער עס איזט שאן באלד 1 אוהר! יוסל אונד ישראל קאממען גלייך אויס דעם חדר אונד וויר האבען נאך פיר זיא קיין בראט פארבערייטעט. וואס זאלל מאן אנפאנגען! אך וויא ווערדען דיא קליינען פאר הונגער וויינען! מיט דער ארביט ווערדע איך אום 3 אוהר פערטיג זיין אונד ערסט דאנן ווערדע איך — פיר זיא בראט ברינגען. אח! וויא טוט מיר דיעזער יוסל לייד! ער איזט זא גאלדיג אונד וויא פלייססיג ער לערנט. ער ווירד געוויסס שטודירען. אנדערע עלטערן מעכטען איהן פערגעטטערן אונד ביא אונס מוסס ער זא שרעקליך הונגער ליידען. — וואס לעססט זיך טון רחל! איינעם גיבט גאטט צו פיעל אונד דעם צווייטען קיין שטיקעל בראט זאגאר. געלאבט זייא זיין נאמען! ער וויססט וואס ער טוט. דאפיר ווירד אונס אויף יענער וועלט בעססער זיין. ווארטע רחל! דער פאטער קאממט! זיין געזיכט איזט הייטער אונד ער שפריכט צו זיך. זיעהסט איהן דורכ'ן פענסטער? וואהרשיינליך ברינגט ער אויף בראט. דענן איך קאנן שאן דיעזע שרעקקליכע הונגערסנאטה ניכט ערטראגען.

גוטען טאג, דבורה'לעבען. מיינע בעסטע פרוי. פרייע דיך רחל'ה. איך ברינג דיר איינע פרעהליכע בשורה.

זאג שאן אברהם וואס פיר איינע בשורה ברינגסט דיא

היערהער דען פריעדען צו האלטען מיט איך, דארין ערבליקע איך דאס וועזען מיינער האהען פריעסטערליכען אויפגאבע אונד איך וויל איהן פאֶרדערן אין אללער ליעבע, דענן ער איזט נאָטיג אין דער יעטציגען שווערען צייט." בייא איינער טעגעראדע היעלט זיינע עמינענץ איינע אנשפראכע, אין דערען פערלויף ער פאלגענדעס בעטאנטע. דער גאטטעספריעדען מוגע איינקעהרען אין יעדעס הויז אונד הערין אללאיבעראלל, אונד איך רופע אללען אהנע אונטערשיעד דער קאנפעססיאן צו. צו דעם פעסטמאהל, דאס נאך דער אינטראניזאטיאן דעם הערן ערצבישאפ געגעבען ווארדע, ערהיעלט אויך הערר דר. עקקשטיין איינע איינלאדונג. דיא העכסטען גייסטליכען ווירדענטרעגער אונד דיא שפיטצען דער בעהערדען ווארען צוגעגען. ראבב עקקשטיין ווארדע וועהרענד דער טאפעל דעם עבטערען פאם ערצבישאפע אינס געשפרעך געצאגען.

Izraelit.

X דייטש-איזראעליטישער געמיינדעטאג.

(שלוסס)

פאר אינטריטט אין דיא טאגעסארדנונג ערגריפף הערר דירעקטאר דר. אדלער, פראנקפורט דאס ווארט אום צו בעגינן דער אפפיציעללען טאגונג אללע מיטגליעדער אונד געסטע אים נאמען דער פראנקפורטער לאגע הערצליכסט ווילקאממען צו הייסען. דער פארזיטצענדע ערטיילטע אלסדאנן הערן געהיימראט פראָף. דר. ראזין, פרייבורג דאס ווארט צו זיינעם רעפעראט איבער זיינעארבייט בעטרעפפענד דיא רעכטסשטעללונג יידישען געמיינדען אין פרייסען. פיער זינד עס זא פיהרטע דער רעדנער אויס, דערען לעזונג אונס צו בעשעפטיגען האט: עס איזט ערשטענס דיא הערשטעללונג דער ארגאניזאציאנספארמען, צווייטענס דיא בעשטימונג דעס איינפלוססעס דעס גייסטליכען אונד דעס לאיען-עלעמענטס בייא דיעזען ארגאניזאציאנספארמען, דריטטענס דיא פעסטשטעללונג דעס פערהעלטניססעס דער שטאאטסגעוואלט צו דען ארגאניזאציאנספארמען אונד ענדליך פיערטענס דיא פעסטשטעללונג דער רעכטע דער מינאריטעט איננערהאלב דער געזאמטארגאניזאציאן.

הערר בנימין הירש, האלבערשטאדט נאהם פעראנלאססונג, דאס פאללקאממענע איינפערשטענדניסס אויך דער פראממען יודענהייט מיט דעם פארגעשלאגענען ארגאניזאציאנספלאן צו ערקלערען.

נאכהער געלאנג צור פערהאנדלונג דער פונקט "וואנדערבעטטעלייא". עס ווארדע בעשלאססען דיא איינריכטונג פאן ארבייטסשטעטטען פיר ארבייטסוויללינגע אונד ארבייטסשייע עלעמענטע צור ארבייט צו ערציעהען. צום שוטץ געגען בעטריגערישען בעטטלער זאלל איינע שווארצע ליסטע אויסגעארבייטעט ווערדען. דיא אבוועכסעלנדע פיירפאללשטענדיגונג ערפאהרען ווירד. ה׳ הירשלד פראנקפורט לעהנט דאס אנצייגען פאן בעטטלערן אן דיא פאליצייא דורכאוס אב, דאס געהערע ניכט צו דען אויפגאבען איינער וואהלטעטיגקייטס פעראייניגונג.

עס שפראכען נאך אנדערע איבער פראפאגאנדא, בעזירקסראבבינאטע, לעהרער-אנגעלעגענהייטען אזוו.

Gottlieb

אונס? ווייסט איהר וואס? שמואל דער שדכן האט מיך אין דער שטאדט געזעהען אונד געזאגט, דאסס ער פיר אונזער רחל איינען חתן האט. איזט עס ניכט שען פאן איהם? דיא מחותנים ווערדען נאך הייטע נאכמיטטאג צו בעשוי קאממען. אלזא רחלה, פרייא דיך אונד הוים דאס צימּמער שנעלל אויף, קליידע דיך יום טובדיג, מאך דיך שען, דאמיט דיא דעם חתן געפעללסט. ווארום ביזט דוא זא בלאסס אונד טרויריג געווארדען רחלה? ווירסט הייראטען ווירסט דוא דיינען מאנן אונד דיינע קינדער האבען. וואס ברויכען וויר יודען מעהר

יא פאטער, דאס איזט בייא אונס יודען דאס טרויריגסטע דאסס אונזערע פעטער טראכטען אונס נור פערהייראטעט צו זעהען אום גראסספעטער צו ווערדען. מיט וועם, אב מאן בייא איהם איינע עקזיסטענץ האבען, דאס איזט איינע נעבענזאכע. וואס ווערדען מיינע ארמען געשוויסטער אנפאנגען, ווענן איך הייראטען ווערדע? ווער ווירד פיר זיא אויך בראט פערדיענען?

דאס איזט ניכט דיינע זאכע. שוויינ אפאקארייסטי! וויר האבען איינען גאטט אים הימּמעל ער פערזארגט יעדען.

צווייא גראססע טרענען, דיא אויס רחלס אויגען ראללטען ווארען דיא אנטווארט אויף דעס פאטערס פהילאזאפהיע.

אן בראט אונד הונגער ווארדע פערגעססען, נור פלייסיג ווארדע געריבּט, אום דאס ארמעליגע צימּמערכען אין ארדנונג צו בריגנען, געגען נאכמיטטאג וואר שאן רחל אין איהר שבת-שטאאט געקליידעט. טראטץ הונגער אונד ארבייט וואר זיא שען אונד צייגטע איינע געוויססע אינטעלליגענץ.

מוטטער! איניגע פערזאנען דארונטער אויך דער פאטער נעהערן זיך אונזערער וואהנונג.

העלף גאטט מחותנ׳טע! כלה איך ברינג דיר איינען חתן ער איזט זא שען אונד גוט וויא צוקקער.

זייד ווילקאממען מייגע ליעבען געסטע, ביטטע נור פלאטץ צו נעהמען. אונד זיא יונגער הערר קעננען אויך פלאטץ נעהמען — ערווידערטע דבורה —

איינע טאדעלסשטיללע הערשטע אנפאנגס. אבער דאנן ווארדע איבער דיא רייזע, וועטטער אונד ארטספערהעלטניססע געפלוידערט. זאדאנן ווארדע דער האנדעל בעגאננען. עס וואר-

פאָליטישע רונדשויא.

דיא לאַגע דער יודען אין רוסלאַנד.

דאס מיניסטערקאָמיטע האט פאָלגענדע מיינונג אויסגעשפּראָכען. פאָם שטאַנדפּונקטע דער רעגיערונג בעשטעהט דיא ריכטיגע לאָזונג דער יודענפראגע, אין דער רעכטליכען גלייכשטעללונג דער יודען מיט דער איבריגען בעפאָלקערונג רוסלאַנדס. יעדאָך ערפאָרדערן דיא געזעללשאפטליכען אונד שטאאטליכען איינגעשרענקטהייטען דער יודען איינע אנדערע לאָזונג דיעזער פראגע, וויל דיא רעכטליכע גלייכשטעללונג דער יודען דיא אינטערעססען דער איבריגען בעפאָלקערונג פערלעטצען ווירדע אונד אונליעבזאמע אויסבריכע דעם פאָלקס אונווילענס הערפאָררופען קאָננטע.״
דאס מיניסטערקאָמיטעה האט דעסהאלב בעשלאָססען, דיא ניי־בעארבייטונג דער יודענגעזעטצע דער איינציבעריופענדען דעפּוטירטענ־פערזאמלונג צו איבערלאססען פיר דיא פאר־ארבייטען אבער איינע בעזאָנדערע, אויסערבעהאָרדליכע קאָנפערענץ איינצוזעטצען, דערן מיטגליעדער צום טהיילע פאָם קאיזער ערנאננט ווערדען, צום טהיילע אויס פערטרעטערן פאָן בעהאָרדען בעשטעהען זאָללען.

דיא קריזע אין אונגאַרן.

נאך דעם געוויטטער, וועלכעם דאס ערשיינען פעיערוואַריז אלס מיניסטערפרעזידענט הערפאָרגערופען האט איזט מאָמענטאן איינע שטיללע איינגעטרעטען. פעיעאָוואַריא דעמיססיאָנירטע וואורדע אבער פאָם מאָנארכען ניכט אנגענאָממען פעיעראַארי בעשטרעבטע זיך מיט פארטייען אין איינפערשטאָנדניס צו קאָממען אום אן דען קאָניג איינע אדרעססע צו ריכטען, דאמיט רוהע אונד אָרדנונג אים לאנדע איינטרעטע.

אבער אללע פארטייען זעטצען אללע העבעל אין בעוועגונג, דאמיט דעם מיניסטעריום שטייערן אונד רעקרוטען פערוויי׳גערט ווערדען.

נון האט באראָן פעיערוואַרי בייא זיינעם בעזוך, דען ער גראפען אפפאנני אבשטאטטעטע, דיא איבערצייגונג געוואננען, דאסס ער אויך יעטצט איך קיינערלייא ענטגעגענקאָממען פאָן זייטענס דער קאאליציאן רעכנען קאָנן. איזט דיא אידעע אויפגעטויכט, וויעדער איינע אנדערע פערזענליכקייט מיט דיעזער מיססיאָן צו בעטרויען אבוואהל דיא פערטרויענסמענער דער קראָנע וועניג גליק אין אונגארן האטטען וויא דער שטאאטס שעגעניים בוריאנס אזוי. דייטליך געגוג בעוויעזען, דירפטע יעטצט, שאָן דער נייע רעגיערונגס מעגש מעהר סימפאטהיען פינדען. וויא פערלויטעט זאלל עס קאלאָמאָן סעלל זיין.

ענגלאַנד.

אים אונטערהויז וואורדע דאס פארגעהען דער רעגיערונג שארף קריטיזירט, אונד דיא בעטריגעריען בייא דען ליעפערונגען פיר דיא ארמעע אין טראנסוואהל (זידאפריקא) געטאדעלט.

שטאאטס־סעקרעטער פיר אינדיען, בראָדריק, דער דאמאלס קריעגסמיניסטער וואר, בעשטרייטעט ענטשיעדען, דאסס ער זיך נאכלעססיגקייט האבע צו שולדען קאָממען לאססען.

דער רוססיש־יאפּאנישע קריעג.

יעדער טאג ברינגט אונס מעהר נאכריכטען איבער רוססלאנדס ניעדערלאגען אים פערנען אסטען. דיא רוססען וואורדען פאָן דען יאפּאנערן אומגאנגען. איהרע לאגע איזט שרעקליכער אלס זיינערצייטס בייא מוקדען.

רוססלאנד אונד יאפאן פערשטענדיגען ראזעוועלט, דאסס איהרע בעפאָללמעכטיגטען אים אנפאנג דעם מאָנאטס אויגוסט אין וואסהינגטאָן איינטרעפפען ווערדען.

בעשפּראָכען וואס רחל צור מיטגיפט בעקאָממען ווירד. רחל מיט איהרעם אנגעהענדען חתן „ליב דראבינא״ האבען זעהר וועניג געשפּראָכען. ענדליך האבען זיך דיא מחותנים געאייניגט אונד אהנע רחל אונד לייבן צו פראגען, פאנד נאך אבענדס אם זעלבען טאגע דיא פערלאָבונג. דער חתן אונד מחותנים פוהרען נאך הויזע אונד פערלאססען זאָללטען זיך ערסט בייא דער האָכצייט זעהען.

מוטטער, מאן מוסס יודא שרייבען, ער זאלל זיך צור האָכצייט פארבערייטען. צוואר ווארנט ער מיך איממער בריעפליך, דאסס מאן גוט איבערלעגען זאלל, בעפאָר מאן דיעזען וויכטיגען שריטט מאכט. איך בין ניכט דאפיר, דער פאטער וויל עס האבען. געשעהע זיין ווילליע!

דער טאג דער האָכצייט איזט געקאָממען, פאָן יודא איזט אם זעלבען טאג איין בריעף איינגעלאנגט, דאסס ער צור חתונה ניכט קאָממען קאָנן, רחל קאָננטע עס ניכט פערשטעהן איהרען ליעבסטען ברודער יודא בייא דיעזעם פעסטע ניכט צו האבען.

דיא פּליטטערוואָכען זינד שנעלל פערגאנגען, רחל קאָננטע דיא קנעכטשאפט איהרעס הובלאָזען מאננעס ניכט ערטראגען. זיא גריפף דיא פלוכט צו איהרער ארמען מוטטער אים עלטערנהויזע, אונד ליעסס זיך פאָן איהם שיידען. איהרעם ברודער יודא שריעב זיא איבער דיא טרויריגע געשיכטע ניכטס.

איינעס טאגעס קאם יודא נאך איינער גאנציעהריגען אבוועזענהייט נאך הויזע. אלס ער רחל וויעדער בייא דער מאשינע טראף אונד זעהר אבגעקאָממען, פראגטע ער זיא אום דען מאנן אך, לייב עקזיסטירט ניכט מעהר פיר מיך.

איזט ער געשטארבען? ריעף ער ערשראָקען אויס.

ניין, אנטוואָרטעטע רחל, אונד פיעל אין אהנמאכט. . . .

— — — — — — — — — — —

Jakob Lichten

פאפולארע היילקונדע:

Von Leopold Grossberger, Berlin.

אים אלטערטהומע וואורדע ער (דער כאלאט) געגען היפאכאנדריע (מרה שחורה) ערפאלגרייך אנגעווענדעט. דער אלטרעמישע קאיזער אויגוסטוס וואר צוועהן יאהר פאר דער כריסטליכען צייטרעכנונג דורך גיכט אונד לעבערליידען זא היפאכאנדריש (שווערמיטיג) געווארדען, דאסס ער באלד דיא אבצעהרונג בעקאממען האט. דענן ער פירכטעטע זיך פאר דעם קליינסטען ליפטכען, אונד וויא דער אלטרעמישע געשיכטסשרייבער Dio Casius ערצעהלט, זאלל זיין צימער מיט פעלצווערק אויס טאפעצירט געוועזען זיין, אויס אנגסט דאסס ער זיך יא ניכט ערקעלטען (פערקיהלען) זאלל. אלס ער הארט אם ראנדע דעס גראבעס וואר נאהם איהן אין בעהאנדלונג איין געוויססער Antonius Musa דער, סקלאפע וואר. אים אלטערטהומע האבען אין ראם נור סקלאפען דיא היילקונדע אויסגעאיבט. עבענזא וואר עס אויך אין עגיפטען צור צייט יוסף׳ס צום בעווייזע ווירד דיא שטעללע אין דער תורה אין ספר בראשית קפיטל נ׳ פסוק 1 ציטירט. דארט הייססט עס אלס יעקב געשטארבען וואר „ויצו יוסף את עבדיו את הרופאים לחנט את אביו, ויחנטו הרופאים את ישראל" אונד יוסף האט בעפאהלען זיינען סקלאפען (דיענערן) דען ערצטען, זיינען פאטער איינצובאלזאמירען, אונד דיא ערצטען האבען איזראעל איינבאלזאמירט. ער ליעס איהן היפיג כאלאט עססען & נעבענבייא פעראָרדנעטע ער איהם קאלטע איבערגיעססונגען אונד פלייססיגעס טרינקען פרישען וואססערס, אונד אויגוסטוס וואורדע דורך דיעזע קור פאללשטענדיג הערגעשטעללט אונד איז דאנקבארקייט, דאפיר ערריכטעטע ער זיינעם לעבענסרעטטער איינע עהרענזייללע (Statue) אים טעמפעל דעס עסקולאפ. ערנאננטע איהן צום ריטטער אונד איבערטרוג זיינע דאנקבארקייט זאגאר אויף דען גאנצען ערצטליכען שטאנד, דעם ער פעלליגע שטייערפרייהייט אונד נאך מעהרערע פריווילעגען פערליעהען האט. (נעהערעס דאריבער שטעהט אין דעם בוכע „Hydrotherapie" זייטע 34 פאן אונזערעס געשעטצטען גלויבענסגענאססען פראפעססאר דר וו. ווינטערניטץ פאן דער וויענער אוניווערזיטעט זאוויע אים „לעהרבוך דער וואססערהיילקונדע" זייטע 2 אונד 3 פאן דעם בעקאננטען מינכענער וואססערארצט אונד כירורגען Dr. Arno Krüche)

דער ענגלישע ארצט Duncan ריהמט (בעאבאכטונגען איבער דיא לונגענשווינדזוכט אונד איהרע בעהאנדלונג) דאס עקסטראקט (דאס איזט דער אויסגעצאגענע זאפט) אויס דען פרישען כאלאט בלעטטערן אלס זעהר ווירקזאם געגען דען הוסטען אין דער לונגענשווינדזוכט, אונד איין אנדערער עלטערער ענגלישער ארצט עמפפאהל דען עקסטראקט אויס דעם כאלאט צום איינגעהמען אלס שמערצענשטיללענד בייא רעאומאטישען אונד גיכטישען שמערצען. אויך דאס עססען פאן פרישען כאלאטבלעטטערן איזט בייא אלל דען גענאננטען קראנקהייטען זעהר ווירקזאם (עס מוסס אלזא ניכט גראדע דאס עקסטראקט זיין).

אויך אונזער גלויבענסגענאססע דער פערשטארבענע פראפעססאר דר. אלטשול פאן דער פראגער אוניווערזיטעט (ער וואר איין פערוואנדטער פאם תוספות יום טוב ז״ל) ווידמעט אין זיינעם בוכע „רעאללעקסיקאן פיר האמעאפאטהישע ארצניימיטטעללעהרע" (זאנדערהאוזען 1864) דעם כאלאט איינען גאנצען אבשניטט. ער בעריכטעט דארט דאס מייסטע וואס דאקטאר בלוך איבער דען כאלאט שרייבט, פיגט אבער דעמזעלבען נאך מאנכעס אנדערע אינטערעססאנטע הינצו, וואס איך היער מיטטיילען וויל.

(פארטזעטצונג פאלגט.)

נאטור־וויססענשאפטליכעס.

דיא צווערגע.

דער ענגלישע פארשונגסרייזענדע אבערסט האררזאן טראף אונלענגסט נאך איינער רייזע דורך דען שטאנלייוואלד אים קאנגא־פרייאשטאאטע אין לאנדאן איין. אבערסט האררזאן בראכטע זעקס נעגערצווערגע מיט, דיא שטאנלייא צווערסט בעשריעבען האט. דיא צווערגע דיא 18 ביז 24 יאהרע אלט, זינד 1.10 מעטער האך. זיא קאמען פרייוויללינג מיט אבערסט האררזאן, דער איהנען פערשפראך, זיא וויעדער נאך איהרעם אורוואלד צוריקקצובעפערדערן, פאללס זיא ניכט אין ענגלאנד בלייבען וואללען. דיא צווערגע זינד, וויא דער אבערסט פעסטשטעללטע נאך זעהר צאהלרייך. זיא לעבען אם ראנדע דעס גראססען וואלדעס, דעססען איננערעס זיא נור בעטרעטען, אום זיך צו פערשטעקקען. איינע וואכע, בעפאר דער אבערסט דיא צווערגע קעננען לערנטע, האטטען דיעזע איינע קאראוואנע איבערפאללען אונד 17 טרעגער געטעטעט. דער אבערסט פאנד זיא דאגעגען אומגענגליך, פריינדליך, וועגן אויך אנפאנגס מיסטרויאיש. דיא צווערגע האבען פיעלע קריעגערישע איינגענשאפטען. זיא לעבען אין קליינען דערפערן, פאן דענען יעדעס זיין אייגענעס אבערהויפט האט. איהרע הייזער בעשטעהען אויס פפאהלגעשטעללען, דיא זיא מיט בלעטערן בעדעקען. קליידונג ווירד פאסט גאר ניכט געטראגען. איינינע דער צווערגע האטטען האארע אן בריסט אונד ביינען אבער דיא גראססטע מעהרצאהל איזט אונבעהאארט. דאס האכסטע אלטער, דאס זיא ערריכען, איזט 40 יאהרע. דיא קליינען לייטע מאכען איינען אינטעלליגענטען איינדרוק. איינע דער צווערגיננען האט איינע עבענמעססיגע געשטאלט. דיא געזיכטער זינד דורכוועגס האסליך. ליפפען אונד נאזען זינד דיקק אונד דיא געזיכטספארבע איזט בלייך. דער ענגלישע פארשער האט זיך דרייא וואכען בייא דען צווערגען אויפגעהאלטען, אום מיט איהנען יאגד אויף דאס אקאפי צו מאכען, איין זעלטענעס, איינער גיראפפע ערנעלנדעס טיער, דאס מאן ביז הער נאך ניכט לעבענד צו פאנגען פערמאכטע. די דיכטיגקייט דעס וואלדעס מאכטע דיא יאגד ערפאלגלאס, אבער דיא איינגעבארנען פערקויפטען דעם פארשער צוויא אקאפיפעללע. אויססער דען צווערגען בראכטע אבערסט האררזאן אויך נאך איינע אויססעראָרדענטליך זעלטענע שווארצהאארינע אפפענארט אויס דעם אורוואלד מיט

קראָניק

קרשאנוב אונטער גראססער בעטיילינגג פאנד היער מאנטאג אבענדס דיא לויה דעם הרבני החסיד ר׳ יוסף בעריש גרזבנער ז״ל. תנצב״ה.

קרשאנוב וואנטאג אבענדס ערהענגטע זיך היער אין זיינער וואהנונג דער 70-יעהריגע גרייז אברהם ג. דאס מאטיוו דער טהאט איזט אונבעקאננט.

קראקויא 3 יודען אויס רוססיש-פאלען זינד היער גענאממען פעסטגענאממען וואָרדען. דער גרונד איהרער פעסטנאהמע איזט פאלגענדער: איינע וואַרשויער פירמא איבערוויעזע 2 יודען צווייא פראבאטאוויזא איינען בעטראגעס פאן 600 רובעלן צום איינלעזען אנגעלאנגטען וואהרען. דיא בעזיטצער דעס געלדעס ערגריפפען נון דיא פלוכט אונד קאהרטען היער לוסטיג איין. פאן דיעזער געלדזוממע מאכטען זיא היער פרוילך גע-ברויך, אינדעם זיא שענע העכסט מאדערנע טואילעטטען ביים קליידערהענדלער הערן פריעדמאן זיך פערשאפפטען. דיא היעזיגע פאליציא-בעהערדע וואורדע פאן דער אביגען פירמא פער-אנלאססט, דיא שפורען דער באנדיטען צו ערגרינדען. נון איזט עס איהר געלונגען, דיא ארדעשירונג דערזעלבען, צו דענען זיך נאך איין גוינער געזעללטע, נעבסטען איס האטעל ואלין פאר-צונעהמען. זיא פערליטעט. זאללען דיא לייטע אללער וואהר-שיינליכקייט נאך צו דער רוססישען גרענצע צוריקגעשטעללט ווערדען. J. R.

קראקויא איינע פערטרעטונג דער גראססשלעכטעריא-געזעללשאפט אין וויען בעזוכטע פאר קורצעם דען היעזיגען שטעדטישען פיעהמארקט אום געשעפטס פערבינדונגען אנצו-קניפפען. דיעזע בעאבזיכטיגט, איינען גראססען טהייל איהרעס בעדארפעס, דורך פערמיטטלונג דעס היעזיגען מארקטעס אנצו-קויפען. דיא דעלעגירטען ווארדען פאם שטאדטפרעזידענטען פראפ. דר. ⬛לעא עמפפאנגען, לאנדויא

לעמבערג דער גאליצישע לאנדטאג ווירד מיטטע סעפ-טעמבער בעהופס ערלעדיגונג דער פראפינאציאנספראגע איינבע-רופען ווערדען. ווא בעקאננטליך ווערדען זייט לענגערער צייט פערהאנדלונגען אין דיעזער פראגע צווישען דען פאלנישען אבגעארדנעטען אונד דער רעגיערונג געפיהרט. דיעזע בעציעהען זיך אין דער ריכטונג, דאסס דיא איס יאהרע 1910 אבלויפענ-דען פראפינאציאנס רעכטע ניכט ערנייערט ווערדען.

הירוב פאר קורצעם ערהיעלטע ה׳ האפפמאנן דעם היעזיגען ראש־הקהל ה׳ אלטמאנן אום אדרעסיציטאָטס־ציינגניסס וועלכעס ער צו נאכלאסס אנגעלעגענהייטען ברויכטע. דער ראש־הקהל דער אויך אין דיעזער אנגעלעגענ הייט אינטערעססירט איזט, פערווייגערטע דיא בעשטאַ־טיגונג דעסזעלבען. דיעזעס פארגעהען עררעגט היער אללע געמיטער אין דער שטאדט. דוד ווײַג.

וויען ביא דען אם מאנטאג שטאטטגעפונדענען אוי-דיענצען עמפפינג דער קאיזער אויך דען פרייהערן אלבערט פאן ראטשילד, דער ערשיענען וואר דעם מאנארכען פיר זיינע ביי'יידס-בעציעהונג אנלעססליך דעם הינשיידענס זיינעס ברודערס צו דאנקען.

בערלין דער קראנפרינץ אונד דיא קראנפרינצעססין ערליעססען פאלגענדע דאנקזאגונג: אנלעססליך אונזערער פער-מעהלונג זינד אונס אויס אללען טיילען דעס דייטשען פאטער-לאנדעס אונד דער בעפעלקערונג איינע פיללע הערצליכער גליק-ווינשע דארגעבראכט וואָרדען. דיעזעלבען האבען אונס וואהר-האפט ערפרייט, אונד וויר דאנקען היעמיט איפריכטיגסט אללען דענען, וועלכע אונזער זא פריינדליך געדאכט האבען.

בערלין דיא ערסטע פיקקלער-פערזאממלונג נאך אויפ-העבונג דעס רעדעפערבאטעס האטטע איינע זא שטארקע בע-זוכערצאהל אנגעלאקקט, דאסס שאן איינע האלבע שטונדע פאר ערעפפנונג דער פערזאממלונג דאס לאקאל וועגען איבערפיללונג פאליצייליך געשפערט וואורדע. גראף פיקלער שילדערטע דיא רוססישען יודען פערפאלגונגען אונד פאדערטע דיא דייטשען צור נאכאייפערונג אויף. פיקקלער-אנזיכטסקארטען וואורדען אין מאסען פערקויפט אונד פאם גראפען אונטערשריעבען. ק.

טשערנאוויטץ צום רעקטאר דער היעזיגען אוניווערזיטעט פיר דאס שטודיענאהר 1905-6 וואורדע אונזער גלויבענסגע-נאססע, פראפעססאר פיר אללגעמיינע געשיכטע דר. זיגמונד הערצבערג-פרענקעל געוועהלט. פ. ב.

בריססעל דער 18יעהריגע זאהן דעס באראנס לאמבער ראטהשילד פערונגליקקטע היער דורך איינען שטורץ פאם פפערדע. זיין צושטאנד ערוועקט בעזארגניסס.

בעלגראד וועהרענד דער סערבישען פפינגספייערטאגע פייערטע דער היעזיגע שפאניאליש-איזראעליטישע געזאנגפעראיין דאס 25 יעהריגע יובילעאום זיינעס בעשטאנדעס. דיא פייער געשטאלטעטע זיך צו איינעם פעסט דער געזאממטען יודענשאפט סערביען׳ס אום זא מעהר אלס קעניג פעטער זיא אלס אנלאסס בענוטצטע, דען אונטער זיינעם צעפטער לעבענדען יודען זיין וואהלוואללען צו בעקונדען, אינדעם ער זיך ביא דער פייער דורך איינען אדיוטאנטען פערטרעטען ליעסס, ביא דעם פעסטע קאנצערטע וואָר פערזענליך ערשיען. יצחק ס״ט.

פיומע דער דאמפפער „טריעסטע“ מיט 66 טירקען דיא זיך וואָהרענד דעם אראבישען אויפשטאנדעס נאך אדעם געפלי־כטעט האטטען, איזט היער איינגעטראפפען.

לאקאל־אנגעלעגענהייטען.

די געמיינדעראטס־וואהלען.

נעכסטען מאנאט זאללען הער די נייוואהלען דעס אויסשיידענען געמיינדעראטעס שטאטט־פינדען. דעמצופאלגע האבען זיך 2 קאמיטעס געבילדעט אונד צוואר בייא דען פאן הערן דר. רייער אינבערופענען פערזאממלונגען זינד פאלגענדע געוועהלט:

דר. אדאלף ריזער	שמואל לינצער
נחמי' ליפער יונ.	משה יחזקאל וואסערבערגער
יעקב וואורצעל	שמעון וואלף נייאהאפף
שמואל לופטיג	יחזקאל בלומנער
יעקב גוטטער	אלימלך גרייווער
שמואל שניידער	נטע וואססערטהייל
נחמיה קורטין	משה שטאפפלער
האכבוים יוניאר	מרדכי שיינאוויטץ
זכרי' קויפמאנן	משה יונגערווירטה
מרדכי מאנדעלבוים	הירש וואלף וואלף

חיים אונגער

עס ווערדען נאך 25 בירגער צוגעוועהלט דיא צוזאממען מיט דעם קאמיטעה ערסט קאנדידאטען אויפשטעללען.

זאננאבענדס פערזאממעלטע זיך דיא אונאבהענגיגע פארטייא אים פעראיינס־לאקאל „אנשי חיל" אונד וועהלטע דיעזעס קאמיטע:

ליזר פערלבערג	אהרן באכנער
יעקל לעמלער	שאול ווייסס
שלמה מאיר קליינמאן	חיים ראזענבוים
חיים רייכער	שמעלקע וויענער
יעקב גרינבוים	נחום מאנדעלבוים
ש. וועללנער	ש. גאלדשטיין
נחמי' ליפער (סאלטיס)	דוד באכנער
חיים בראמבערגער	בייבע לופטיג
שאול ברעננער	ישעי' משה גראנגער
יצחק גראסס	ליבש פאונער
בערעק ראזענבערג	חיים דוד לינצנבערג.
ליבש קויפמאנן	שמעון ראיענבערג
בערעק לאנגער	ש. ביעדערמאנן
משה ריכטער	חיים ריכטער
חיים מרדכי בליכער	משה פעלטשער

ה. ווישניטצער

דאס בעסטע אונד אינטערעססאנטעסטע
יידישע בלאטט

איזט דיא זייט 18. יאהרען אין בודאפעסט ערשיינענדע

„אללגעמיינע
יידישע צייטונג.“

מיט אויסנאהמע פאן שבת אונד זאננטאג ערשיינט טעגליך דיעזעס בלאטט

יעדען טאג.

דיא „אללגעמיינע יידישע צייטונג“ איזט מיט יידישען בוכשטאבען אין דייטשער שפראכע. אבער לייכט פאססליך געשריעבען, זיא ברינגט טעגליך אויספיהרליכע בעריכטע אונד לייטארטיקעל איבער דיא פאליטיק זאוויא זעמטליכע אינטערעססאנטען נייאיגקייטען אונד טעלעגראממע אויס אללען ריכטונגען דער וועלט, פערנער אויספיהרליכע געשעפטס־בעריכטע אונד פערלאזונגען איזט „בריעפקאסטען דער רעדאקציאן“ אנטווארטעט זיא אויך אללע אנפראגען דער אבאננענטען אונד ערטיילט איהנען נוטצליכע ראטהשלעגע. ☞ בעזאנדערס גראססעס געוויכט לעגט דיא אללגעמיינע יידישע צייטונג דאראויף, דאס אין איהר אללעס שטעהע, וואס שפעציעלל דיא יודען אין גאליציען אונד בוקאווינא אינטערעססירט. ☞

דיא „אללגעמיינע יידישע צייטונג“ האט אין אללען לענדערן איינענע בעריכט ערשטאטטער, דארום פינדעט מאן אללע יידישען ערייגניססע אין דיעזעם בלאטטע פריהער אונד אויספיהרליכער, וויא אין אללען אנדערען יידישען צייטונגען. דיא פעלליעטאנס (ערצעהלונגען אונד ראמאנע) דער „אללגעמיינען יידישען צייטונג“ זינד וואנדערשעהן, בעלעהרענד אונד אונטערהאלטענד אונד אין רעליגיעזעם גייסטע געהאלטען, וויא דען דאס בלאטט איבערהויפט פיר אמונתנו הקדושה, פיר דיא וואהרע יידישקייט מיט התלהבות קעמפפט.

בעזאנדערס אויספיהרליך זינד דיא ארטיקעל אונד דעפעשען דיעזעס בלאטטעס איבער דען

☞ רוססיש־יאפאנישען קריעג ☞

איבער וועלכען דיא „אללגעמיינע יידישע צייטונג“ אויך קאמפלעטע יידישע קריעגסלאנדקארטען ברינגט.

פרייזע: פיר איינען מאנאט: 1.80 קראנען. פיר 3 מאנאטע 5 קראנען. ווער מיט פינף ק. בעשטעללט, ערהאלט דיא „אללגעמיינע יידישע צייטונג“ טעגליך פראנקא צוגעשטעללט, צוגלייך אויך דיא נייעסטע קאמפלעטע יידישע קריעגסלאנדקארטע גראטיס. דאס געלד איזט פאראוס צו שיקען אן:

„Allgemeine Jüdische Zeitung“
Budapest, VI. Lázár-Gasse 14 d.

פראבענומערן ווערדען נור געגען פאָרטאיינזענדונג פאן 20 הל. געשיקט.
☞ אנאנסען פינדען אין דער „אללגעמיינען יידישען צייטונג“ דיא גרעססטע פערברייטונג. ☞

Wydawca: Deutscher i Ska.,
Redaktor odp.: Jakób Deutscher
Z drukarni Jakóba Deutschera w Chrzanowie.